

4. Лукичев Г.А. Высшее образование и рынок труда – новая парадигма взаимодействия / Г.А.Лукичев // Высшее образование сегодня. – 2005. – № 6. – С. 30-33.
5. Тімер Томас Б. Як домогтися досконалості в освіті / Томас Б.Тімер, Дейвід Л.Кірн; [Переклад з англійської Анжели Кам'янець]. – Львів: Літопис, 2004. – 176 с.
6. Любимый Я.В. Современное массовое сознание динамика и тенденция развития: Монография / Я.В.Любимый. - К.: Наукова думка, 1993. – 143 с.
7. Рябенко В.А. Методологическая функция категории “Духовное производство”: Моногр. / В.А.Рябенко. - К.: Наукова думка, 1992. – 90 с.
8. Торгунская Н.Л. Педагогическая сущность инноваций в вузе / Н.Л.Торгунская // Высшее образование сегодня. – 2007. – № 4. – С. 49-50.
9. Герасимова Е. Філософія загальнокультурного контексту модерністської концепції освіти / Е.Герасимова // Вища освіта України. – 2007. – № 2.- С. 42-48.
10. Чибісова Н. Ментальне поле як важливий чинник становлення соціокультурного середовища українського суспільства / Н.Чибісова // Вища освіта України. – 2007. – № 2.- С.49-54.
11. Асташкина Н.А. Воспитание современного специалиста как индивидуальности / Н.А.Асташкина // Высшее образование сегодня. – 2007. – № 7. – С. 78-82.
12. Литвин О. Формування національної свідомості – пріоритетне виховне завдання / О.Литвин // Вища освіта України. – 2005. – № 3. – С. 92-97.
13. Гофрон А. Різні погляди на Європу і проектування освітніх концепцій / А.Гофрон // Вища освіта України. – 2005. – № 1.- С. 37-44.
14. Щербань П. Національна спрямованість – неодмінна умова підвищення ефективності вищої освіти / П.Щербань // Вища освіта України. – 2005. – № 4. – С. 107-110.
15. Широких О.Б. Ценностные ориентации в профессионально-личностной подготовке учителя / О.Б.Широких // Высшее образование сегодня. – 2005. – № 1. – С.50-52.
16. Тхоржевський Д.О. Національна самосвідомість як загальнолюдська цінність / Д.О.Тхоржевський // Проблеми освіти. Науково-методичний збірник. К., 2000. – Випуск 20. – С. 3-14.
17. Галатюк Ю.М. Організація творчого навчання в сучасній загальноосвітній школі: дидактичні аспекти / Ю.М.Галатюк // Проблеми освіти. Науково-методичний збірник. К., 2000. – Випуск 20. – С.171-178.
18. Добрускін М.Є. Концепція виховання студентів / М.Є. Добрускін // Проблеми освіти. Науково-методичний збірник. К., 1999. – Випуск 19. – С. 90- 103.

Валентина Нечипоренко

УДК 376.02

Розбудова виховної системи навчально-реабілітаційного центру на засадах компетентнісно спрямованої освіти

У статті розкрито ключові характеристики виховної системи та її основні структурні компоненти, проаналізовано специфіку розбудови виховної системи навчально-реабілітаційного центру на засадах компетентнісно спрямованої освіти. Обґрунтовано зміст поняття «виховна система», що визначається як упорядкована сукупність компонентів, взаємодія й інтеграція яких обумовлює наявність в спеціальному закладі можливості цілеспрямовано й ефективно сприяти розвитку особистості дитини. Розглянуто сукупність організаційних, змістових і технологічних нововведень, які сприяють реалізації мети і завдань виховної системи, виконанню нею визначених функцій: інтегруючої, управлінської, розвиваючої, захисної, корекційної та компенсаторної. Розкрито особливості управління виховною системою навчально-реабілітаційного центру на чотирьох рівнях: стратегічному, тактичному, оперативному та на рівні самоврядування.

Ключові слова: виховна система, компетентнісно спрямована освіта, навчально-реабілітаційний центр, організаційні, змістові та технологічні нововведення.

The article describes the key characteristics of the educational system and its main structural components, analyzes the peculiarity of the development of the educational system of educational and rehabilitation center on the basis of competence oriented education. It is proved the concept of «educational system», which is defined as an ordered set of components, interaction and integration which makes the existence of opportunities in special institution to contribute purposefully and effectively to the development of the child's personality. It is considered the set of organizational, meaningful and technological innovations that contribute to the implementations of the goals and tasks of the educational system, to the performance of certain functions: integrant, management,

developing, protective, corrective and compensatory. It is revealed the features of educational system management of the educational and rehabilitation center on four levels: strategic, tactical, active and government level.

Key words: *educational system, competence oriented education, educational and rehabilitation center, organizational, meaningful and technological innovations.*

Зміни, що відбуваються у сучасному суспільстві, та спричинені ними гуманістичні зрушення в освіті зумовлюють потребу у визначенні нових підходів до організації виховного процесу, оновленні змісту виховання, розробці технологій становлення особистості дитини, як суб'єкта і проектувальника життя. Необхідність реагування освіти на виклики об'єктивних процесів розвитку сучасного суспільства утворює нову освітню парадигму, яка полягає у потребі розвитку життєвої компетентності учнів, підвищення їх мотиваційної та ресурсної готовності до досягнення життєвого успіху. Головним проявом освітнього результату цього підходу є можливість забезпечити в системі виховання реалізацію індивідуальних потреб дитини, сприяти гармонійному розвитку її особистості, гнучко у часі і просторі підвищувати компетентності дитини з різних напрямів освітньої підготовки та в різних життєвих ситуаціях. Цей підхід дає змогу розширити спектр засобів і технологій самоосвіти, самовизначення, самоствердження і самовдосконалення дитини, надати їй можливість знайти своє місце в сучасному суспільстві.

Особливого значення цей підхід набуває у контексті діяльності спеціальних закладів, основною метою яких є реалізація права на освіту дітей з обмеженими можливостями здоров'я, зумовленими складними вадами розвитку, їх інтеграція в суспільство шляхом здійснення комплексних реабілітаційних заходів, спрямованих на відновлення здоров'я, здобуття освіти відповідного рівня, корекцію порушень [9]. Саме тому кожен заклад освіти, який виконує завдання комплексної реабілітації дитини, має реалізувати парадигму відкритої компетентнісно спрямованої освіти шляхом поступового та системного впровадження принципів відкритої освіти в її різні підсистеми, що відповідає сучасним світовим тенденціям розвитку освітніх систем та забезпечує органічну інтеграцію національної системи освіти у світовий освітній простір [1, с. 15]. Ця проблема у повній мірі репрезентована в тематичній національній доповіді «Освіта осіб з

інвалідністю в Україні» (2010 р.), де наголошується, що ідея компетентнісно спрямованої освіти осіб з інвалідністю органічно пов'язана з утвердженням суспільно значущих цінностей, таких як свобода вибору, творчий продукт, життєвий досвід, проектна діяльність [6, с. 16].

Компетентнісний підхід в освітньо-реабілітаційній діяльності є методологічною орієнтацією виховного процесу на розвиток життєвих компетенцій, становлення конструктивної життєвої стратегії та індивідуально-особистісних технологій життєтворчості особистості. У контексті компетентнісного підходу виховання розглядається як інтерсуб'єктний процес, метою якого є становлення особистості як суб'єкта життєтворчості, а також як засіб вироблення оптимальної життєвої стратегії учня.

Розробкою нового змісту виховання, як магістрального напрямку наукового пошуку, займаються багато провідних науковців країни. Серед них можна назвати І. Єрмакова, Г. Ковганич та В. Оржеховську, які, аналізуючи стан виховних систем освітніх закладів, вказують на термінову потребу в ефективних виховних системах, здатних забезпечити розвиток життєстійкої, життєздатної, життєво компетентної особистості [5].

Наукові засади становлення виховних систем розкриваються також у роботах Є. Баришнікової, О. Вишневського, І. Єрмакова, В. Караковського, Л. Кацинської, І. Колеснікової, Л. Новікової, В. Пометун, Г. Сазоненко, Н. Селіванової, Т. Семейкіної, О. Сидоркіна, В. Созонова, Г. Сороки, Є. Степанової, Т. Шамової та інших. Вивчення представлених систем сучасної освіти насамперед пов'язане з виявленням та усвідомленням суттєвих ознак такого явища, як компетентнісно спрямована відкрита виховна система, та способів, за якими вона будується.

О. Вишневський вважає, що виховна система – це повноцінне насичене й суспільно значуще творче життя педагогів, вихованців, батьків, головним завданням якого є розвиток їх особистісних якостей, де «самостійні компоненти педагогічного

процесу розглядаються не ізольовано, а в їх взаємозв'язку, що дозволяє виявити загальні системні властивості й якісні характеристики» [2].

Г. Сазоненко визначає термін «виховна система» як цілісний організм, який виникає в процесі інтеграції основних компонентів виховання (мета, суб'єкти виховання, їхня діяльність, спілкування, відносини, кадровий потенціал, матеріальна база), що сприяє духовному розвитку і саморозвитку особистості [11].

В. Караковський формулює поняття «виховна система» з точки зору реалізації управлінського механізму. Так, він визначає, що виховна система – це не тільки стан, але і управлінський процес, який складається з педагогічного керівництва, самоврядування, саморегуляції і підпорядковується певним періодам розвитку: становлення системи, визначення структури і змісту діяльності, функціонування в оптимальному режимі, оновлення та перебудови [4]. Т. Шамова зазначає, що виховна система – це складна педагогічна система, яка має соціальний і психологічний характер [14]. Т. Семейкіна визначає виховну систему дитячого реабілітаційного центру як складне соціально-психолого-педагогічно-оздоровче утворення, спрямоване на допомогу в інтеграції і адаптації дитини з обмеженими можливостями здоров'я в соціум [12, с. 50].

Отже, представлені вище визначення терміна «виховна система» є різнорідними. Деякі науковці розглядають це поняття у широкому сенсі, як структуру макrorівня, що забезпечує реалізацію виховних завдань освітніх закладів району, інші – як структуру мікрорівня. Аналіз більшості дефініцій демонструє їх системний зміст, оскільки «виховна система» переважно розглядається або як система, або як сукупність компонентів.

Розкриємо сучасні наукові підходи до визначення структури виховної системи. Так, Т. Волкова характеризує структуру виховної системи школи як сукупність її компонентів: цілей системи; діяльності, яка забезпечує їх реалізацію; суб'єктів діяльності; відносин, які з'являються у діяльності суб'єктів; середовища системи та управління нею. Відносини між суб'єктами системи визначаються дослідницею як системоутворювальний компонент, який здатен забезпечити цілісність і розвиток виховної системи [3, с. 62-67].

І. Погоріла розглядає виховну систему сучасного закладу освіти як комплекс взаємопов'язаних та взаємозумовлених компонентів (виховна мета, цілі, завдання, суб'єкти, діяльність і спілкування, взаємини, життєвий простір тощо), яка становить цілісну соціально-педагогічну структуру і забезпечує у процесі свого функціонування та розвитку реалізацію і самореалізацію особистості, її життєздійснення [8]. Г. Сазоненко моделює структуру виховної системи у формі трикутника, у центрі якого – особистість учня (його нахили, здібності, потреби, інтереси, соціальний досвід, самосвідомість, характер тощо), а сторони – складові виховного процесу. Саме тому, на її думку, особливої актуальності у виховній діяльності освітнього закладу набуває питання активізації внутрішніх потенцій дітей, залучення їх до співтворчості з педагогами та ровесниками, розвиток ліцеїстів, як суб'єктів освітньої діяльності, ініціативних, з належним рівнем мотивації, рефлексії та саморегуляції [11]. Грунтуючись на вищезначеному, головним критерієм ефективності гуманістичної виховної системи навчального закладу є рівень здатності дитини до саморозвитку.

Т. Семейкіна вважає, що основними структурними компонентами виховної системи спеціального навчально-реабілітаційного закладу виступають: наявність цінностей і мети; наявність системоутворюючої діяльності; наявність спільноти дітей і дорослих; наявність ключових виховних справ; управління системою зсередини (самоорганізація, самоврядування) і ззовні, за рахунок створення сприятливих зовнішніх умов для саморозвитку [12, с. 51-52].

Отже, розгляд запропонованих дослідниками структур виховних систем дає змогу стверджувати, що методологічною основою більшості з них є теорія систем. Більшість дослідників виділяють такі складові системи: цілі, завдання, принципи, відносини суб'єктів процесу, побудова розвиваючого середовища тощо. Деякі дослідники за основу структурування виховної системи використовують діяльнісний підхід (розглядають виховну систему як процес), інші – компетентнісний підхід (розглядають структуру системи з точки зору способів реалізації її провідних завдань).

Враховуючи особливості спеціального закладу – навчально-реабілітаційного центру,

як особливого типу установи, зміст поняття «виховна система» має розглядатися як упорядкована сукупність компонентів, взаємодія й інтеграція яких обумовлює наявність в спеціальному закладі можливості цілеспрямовано й ефективно сприяти розвитку особистості дитини.

Зразком ефективно реалізації компетентнісного підходу в умовах спеціального закладу освіти є виховна система Хортицького національного навчально-реабілітаційного багатопрофільного центру (м.Запоріжжя). Виховна система закладу представляє собою упорядковану сукупність компонентів, взаємодія й інтеграція яких обумовлює здатність спеціального освітньо-реабілітаційного закладу цілеспрямовано й ефективно сприяти розвитку особистості дитини. Вона базується на ідеях і положеннях компетентнісно спрямованої освіти та охоплює весь педагогічний процес, інтегруючи навчальні заняття, виховні заходи, діяльність батьківського комітету, роботу студентсько-учнівського самоврядування, гурткову роботу та діяльність соціально-психологічної служби тощо.

Метою впровадження виховної системи Хортицького центру є створення насиченого виховного простору для розвитку у дітей життєвої компетентності, ключових життєвих компетенцій, життєтворчості (в процесі розвитку життєвої компетентності має відбутися моральний, інтелектуальний, фізичний, естетичний розвиток і саморозвиток учнів, їх становлення в якості громадян незалежної демократичної України).

Виходячи з мети, можна виділити основні завдання виховної системи: допомога дитині у визначенні смислу життя в умовах радикальних змін; формування самосвідомості, ціннісного ставлення до власного життя, потреби в його проектуванні і реалізації; розвиток творчого потенціалу кожної дитини, реалізація її нахилів та здібностей у різних сферах життєдіяльності; розвиток ключових компетенцій, життєвої компетентності; забезпечення сприятливих умов для самореалізації особистості відповідно до її інтересів та суспільних вимог; виховання національної свідомості, любові до рідної землі, родини, свого народу та держави; забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, старших за себе, турботи про молодших і

хворих; охорона й зміцнення фізичного, психічного та духовного здоров'я; забезпечення базової культури, розвиток естетичних потреб і почуттів; формування екологічної культури, гармонізація відносин особистості з природою. Виховна система вимагає переосмислення стрижневих принципів, які визначають змістові, технологічні й управлінські доміанти навчально-виховного процесу закладу.

Виховна система Хортицького центру реалізує наступні функції: інтегруючу – об'єднує в єдине ціле різні виховні впливи; управлінську – спрямована на упорядкування педагогічних процесів та на управління ними; розвиваючу – забезпечує динаміку системи, яка характеризується, з одного боку, оптимізацією її функціонування, а з іншого – її оновленням, удосконаленням; захисну – фактор захисту, гарант виживання і безпеки підростаючого покоління; корекційну – спрямована на здійснення педагогічної корекції поведінки і спілкування з дитиною з метою зменшення негативного впливу на формування її особистості; компенсаторну – спрямована на створення комфортних умов у закладі для компенсації недостатньої уваги з боку родини і суспільства у процесі забезпечення життєдіяльності дитини, розкриття її здатностей.

Структура виховної системи закладу буде відповідно до завдань організаційних, змістових і технологічних нововведень, розроблених в результаті багаторічної експериментальної роботи. Змістовими нововведеннями, які були розроблені протягом багатьох років та реалізовані через систему виховної роботи закладу є: система гурткової роботи; соціально-психологічна служба; система співробітництва соціальних педагогів-вихователів та батьків; особлива організація роботи різновікових виховних груп. Технологічними нововведеннями виховної системи було визначено: технологію проективного життєздійснення; технологію студентсько-учнівського самоврядування; технологію реабілітації мистецтвом; виховну інтерактивну технологію «Океан життєвої компетентності»; технологію планування життєдіяльності дитячих колективів; технологію проектної діяльності; технологію педагогічного супроводу розвитку життєвої компетентності; технологію медико-психолого-педагогічного консиліуму; технологію організації моніторингу.

До головних програмних нововведень виховної системи були віднесені:

1) виховні цільові програми для учнів молодшого, середнього та старшого шкільного віку: «Я і мистецтво», «Я – громадянин України», «Я серед людей», «Я – особистість», «Я і праця», «Я і природа».

2) життєтворчі цільові програми:

- програма «Мистецтво життєвого проектування» для учнів початкових та середніх класів; програма соціально-психологічного тренінгу «Самопізнання» для дітей молодшого, підліткового та юнацького віку.

Аксіологічним компонентом виховної системи виступає розвиток ціннісного ставлення вихованців до суспільства і держави, до людей, до себе, до природи, до праці та до мистецтва. Відповідно до Національної програми виховання дітей та учнівської молоді в Україні, формування ціннісних ставлень дитини є «умовою повноцінного становлення особистості» [329].

Протягом багатьох років становлення виховна система акумулювала розгалужену мережу тісних зв'язків з навколишнім середовищем, що є показником високого рівня розвитку виховної системи, як відкритої, синергетичної та компетентісно орієнтованої. За таких умов збагачений життєтворчими впливами виховний простір є необхідним і ефективним механізмом особистісного розвитку дітей. Збагачений виховний простір може сформуватися в результаті як ініціативної діяльності «зверху» (насамперед територіальних органів управління), так і діяльності дітей щодо набуття життєвого досвіду і освоєння життєвого простору, в основі якого лежать їхні особистісні потреби [13, с. 23].

Важливою складовою ефективного функціонування виховної системи спеціального закладу – навчально-реабілітаційного центру є управлінський аспект. Управління виховною системою Хортицького центру складається з наступних рівнів: стратегічний рівень, тактичний рівень, оперативний рівень, рівень самоврядування.

На стратегічному рівні процес управління виховною системою закладу підпорядкований директору, педагогічній раді та Піклувальній раді закладу. Щорічно під час засідання педагогічної ради у серпні затверджується план роботи на рік, а потім плани роботи на кожну чверть.

На тактичному рівні процес управління виховною системою підпорядкований заступнику директора з виховного процесу, методичному об'єднанню на чолі із старшим вихователем, методисту з виховної роботи, методистам науково-методичного відділу. На цьому рівні управління розробляється та реалізовується тактика виховного процесу, організовуються основні дії щодо реалізації основних напрямків функціонування виховної системи закладу, планується робота з основних напрямків реалізації виховних технологій, розробляються та затверджуються конкретні заходи.

Оперативний рівень управління виховною системою підпорядкований вчителям, соціальним педагогам-вихователям, психологам, організаторам, керівникам гуртків. На цьому етапі розробляється організаційно-методичне забезпечення навчально-виховного процесу, розробляються та проводяться конкретні заходи з реалізації виховних технологій, корегується план роботи.

На рівні самоврядування процес управління виховною системою підпорядкований активним членам студентсько-учнівського самоврядування. На цьому етапі управлінням займаються керівні органи системи самоврядування: президент та виконавчі комітети: (правовий, спортивний комітет, комітет ЗМІ, комітет освіти і науки, комітет культури та дозвілля).

На основі вищевикладеного можна зробити висновок, що зміст поняття «виховна система» розглядається як упорядкована сукупність компонентів, взаємодія й інтеграція яких обумовлює наявність в установі особливого типу можливостей цілеспрямовано й ефективно сприяти розвитку особистості дитини. Зміст виховного процесу навчально-реабілітаційного центру має базуватися на засадах компетентісно спрямованої освіти та охоплювати весь педагогічний процес, інтегруючи навчальні заняття, виховні заходи, діяльність батьківського комітету, роботу студентсько-учнівського самоврядування, гурткову роботу, діяльність соціально-психологічної служби тощо. Успішно апробованим зразком відкритої виховної системи спеціального навчального закладу, побудованої на засадах компетентісно спрямованої освіти, є виховна система Хортицького центру. Структура виховної системи закладу будується відповідно до завдань

організаційних, змістових і технологічних нововведень, розроблених в результаті багаторічної експериментальної роботи. Важливою складовою ефективного функціонування виховної системи навчально-реабілітаційного центру виступає управлінський аспект. Управління виховною системою закладу є багаторівневим процесом, який здійснюється на стратегічному, тактичному, оперативному рівнях та на рівні самоврядування.

1. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : Монографія / Биков В. Ю. – К. : Атіка, 2008. – 684 с.
2. Вишневський О. І. Теоретичні основи педагогіки : Курс лекцій / Вишневський О. І., Кобрій О. М., Чепіль М. М. За ред. Вишневського О. І. – Дрогобич : Відродження, 2001. – 268 с.
3. Волкова Т. І. Управління розвитком виховної системи загальноосвітніх навчальних закладів інноваційного типу / Т. І. Волкова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / редкол. : Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін. – Запоріжжя. – 2010. – Вип. 8 (61) – С.62-67.
4. Воспитать человека : Сб. нормативно-правовых, науч.-методич., организационно-практич. материалов по проблемам воспитания. – М. : Издат. центр «Вентана-Граф», 2002. – 215 с.
5. Єрмаков І. Г. Виховання життєтворчості: моделі виховних систем / Єрмаков І. Г. – Х. : Вид. група «Основа», 2006. – 224 с.
6. Освіта осіб з інвалідністю в Україні (тематична національна доповідь). – К., 2010. – 417 с.

7. Погоріла І. О. Педагогічні умови становлення виховних систем сучасних гімназій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / І. О. Погоріла. – К., 2005. – 25 с.
8. Погоріла І. О. Становлення виховних систем гімназії у контексті життєтворчості особистості : Практико орієнтований посібник / Погоріла І. О. – К. : Університетське видавництво «Пульсари», 2003. – 227 с.
9. Про затвердження Положення про навчально-реабілітаційний центр [Електронний ресурс]. – Сайт Osvita.ua. Видавництво «Плеяди», 1998-2012. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/31118/.
10. Про Національну програму виховання дітей та учнівської молоді в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua-info.biz/legal/baseee/ua-amtwit/str3.htm>.
11. Сазоненко Г. Виховання як цілісна система [Електронний ресурс]. – Г. Сазоненко // Режим доступу до публікації : <http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=732>.
12. Семейкина Т. В. Становление воспитательной системы детского реабилитационного центра : дисс. ... кандидата пед. наук : 13.00.01 / Семейкина Татьяна Владимировна. – Иркутск, 2004. – 219 с.
13. Словарь-справочник по теории воспитательных систем / Сост. П. В. Степанов. Изд. 2-е, доп. и перераб. – М.: Педагогическое общество России, 2002. – 230 с.
14. Шамова Т. И. Воспитательная система школы: сущность, содержание, управление / Т. И. Шамова, Г. Н. Шибанова. – М. : ЦГЛ, 2003. – 200 с.

Олена Позднякова

УДК 376.02

Виховання творчої особистості в умовах дитячого реабілітаційного театру

У статті розглянуто ключові характеристики дитячого реабілітаційного театру, які забезпечують розвиток креативного потенціалу школярів. Доведено, що в межах театрального простору кожна дитина має можливість знайти свій власний спосіб навчання, творчого самовираження, засвоєння культурних цінностей. Розкрито вплив міжнародних інтеграційних фестивалів життєтворчості «Шлях до успіху» на набуття вихованцями нового соціального досвіду та розширення кола спілкування. Проаналізовано технологічний аспект виховання творчої особистості в умовах дитячого реабілітаційного театру, який представлений технологією реабілітації мистецтвом. Завдяки органічному об'єднанню в технології різних видів мистецтва (театрального, літературного, образотворчого, хореографічного, музичного та вокального) та послідовній реалізації п'яти етапів роботи (підготовчого, діагностичного, проектного, реалізаційного та підсумкового) досягається не тільки якісний стрибок культурного зростання особистості, але й розкриття її творчого потенціалу.

Ключові слова: виховання творчої особистості, дитячий реабілітаційний театр, інтеграційний фестиваль, реабілітація мистецтвом.